

јун 2002.

Alina Kreisberg, *Le storie colorate*, Edizioni Tracce, Pescara 2001,
165 str.

Ово није још једна у низу научних студија мање или више полемичког карактера које се баве преиспитивањем исправности података изложених у знаменитој књизи Берлина и Кеја¹ у вези са проблемом распознавања и исказивања боја и њиховог историјско-антрополошког развитка. Имајући у виду Вајлерову (Wyler) констатацију да се истраживачи који се интересују за феномен боја у језичком поимању света најчешће концентришу на проблем перцептивног и психолошког доживљаја колористичких датости, те на проблем сегментације самог хроматског континуума, а много мање на конкретне лингвистичке аспекте овог феномена², А. Крајсберг у уводном поглављу ове књиге истиче да предмет њеног превасходног интереса није било поимање боја (*la concettualizzazione del colore*) колико језичко функционисање (*il funzionamento linguistico*) хроматских термина у разним системима.

Лингвистичка истраживања А. К. спроведена у овом домену лексике заснивају се на конфронтативној анализи семантичке структуре хроматског лексичког поља и синтаксичке валентности хроматских термина у италијанском и пољском језику (са спорадичним екс-

¹ В. Berlin, P. Kay, *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution* Berkeley, University of California Press, 1969. Ова студија је изазвала низ научних дискусија које су оспоравале исправност резултата америчких антропологингвиста и била два пута ревидирана од стране самог Кеја. Најоштрије критике упутила је Wierzbicka (1996), оспоравајући како универзалност самог концепта боја тако и универзални карактер хроматских термина. Сличне ставове заступа група когнитивиста коју предводи Рош (Хајдер), в. Rosch (Heider) (1971), Rosch (Heider) (1972), Mervis, Catlin, Rosch (1975); cf. такође Grossmann (1998), Wald (1978).

² „... when people discuss colour and language they often concentrate on the phenomenon of colour rather than that of language. That is to say they argue about perception, the segmentation of the colour continuum, emotional response, and much less about their linguistic aspects of colour“ Wyler (1992, 8).

курсима у друге словенске језике). Резултате до којих је дошла А. К. је објавила у више стручних часописа; један број ових радова послужио је као полазна основа у креирању појединих поглавља књиге *Le storie colorate*.

Књига садржи следећа поглавља³: *Introduzione* (стр. 9–26), *Gatto bianco, gatto nero* (стр. 27–55), *Nel blu dipinto di blu* (стр. 56–61), *Le strane iponimie e sinonimie italiane e polacche* (стр. 62–69), *I misteri balcanici* (стр. 70–73), *La storia e la preistoria di plav e di altri suoi corrispondenti slavi* (стр. 74–79), *Colori intrinsecamente chiari e scuri* (стр. 80–85), *Cromonimi specifici* (стр. 86–98), *O l'Omega, rayon violet de Ses Yeux!* (стр. 99–102), *Colori imparentati* (стр. 103–111), *Denotazioni o connotazioni? Colori "belli" e "brutti"* (стр. 112–122), *Qualche accenno morfologico* (стр. 123–135), *Beleet parus odinokij* (стр. 136–156). На крају књиге се налази библиографија; књижевна дела чији се изводи цитирају у тексту нису увршћена; осим тога, увршћене су само оне студије и чланци чији се аутори конкретно наводе у тексту.⁴

У уводном поглављу А. К. се најпре осврће на најважније студије у којима се разматра питање деноминације боја, а затим излаже основна методолошка начела на којима базира своја истраживања. Тај метод је у основи структуралистички. Нарочит акценат стављен је на синтагматски критериј: како ауторка истиче, способност придева да улази у синтагматске комбинације са различитим семантичким групама именица омогућава не само дефинисање његовог статуса као централног (тј. базичног) или периферног у хијерархији хроматских термина, него и уочавање скривених полисемија; осим тога, способност да се комбинује са модификаторима „di carattere valutativo“ односно онима који мењају интензитет карактеристике изражене датом лексемом — било лексичким („avverbi valutativi“), било творбеним („suffissi valutativi“) — допушта да се уоче извесне додатне семантичке црте које прате хроматску вредност датог термина. Немогућност или ограничена способност придева да улази у синтагматске комбинације са адвербима интензитета као и ограничења „dei rapporti paradigmatici“, индикатори су специфичног значења датог термина због чега се он

³ Наслови поглавља дати су у оригиналу како би се избегле произвољности у превођењу конкретних хроматских термина који се у њима појављују; то је, уосталом, још једно од питања које А. К. покреће у овој књизи.

⁴ Разлог за то, како ауторка наглашава, лежи у чињеници да је група за компаративне лексичко-семантичке студије на Институту за пољски језик при Универзитету у Варшави, под руководством проф. Р. Гзгорчикове (R. Grzegorzczkova), већ саставила исцрпан списак дела посвећених тематици деноминације боја.

више не дефинише према свом месту у хроматском спектру, него као члан дискретне опозиције различите сложености.

У поглављу *Gatto bianco, gatto nero* ауторка се бави питањем семантичког релативизма којим се одликују називи за својство „бео“ и „црн“ са статусом базичних термина. У науци је већ одавно примећено да ови називи не именују искључиво конкретне хроматске ентите (белу односно црну боју), већ се користе и као ознаке за најсветлију односно најтамнију од свих колористичких нијанси која може да карактерише појаву о чијој се детерминацији по боји ради. Узрок овоме лежи управо у нашем поимању „белог“ односно „црног“, а отуда, према М. Ивић: „могућност прибегавања, према потреби, одговарајућој перспективи зацији: или је у непосредној визури колористичко својство као такво — онда се речју за 'бело' именује бела боја, или је у центру пажње супротстављање светлине тамноћи, па се поимањем 'белог' разрешава дилема у корист светле нијансе“ (Ivić 1995, 15–16). Имајући то у виду Токарски разликује квантитативне употребе ових термина супротстављене квалитативним, које поред компоненте квантитета светлине укључују и карактеристичну хроматску вредност (Tokarski 1995, 41 нн.).

А. К. запажа да се оно што Токарски подразумева под „квантитативним употребама“ може подвести под бинарне опозиције које се срећу у језицима са недовољно развијеном терминологијом боја. Ради се наиме о опозицији *macro-white* и *macro-black* коју успостављају Берлин и Кеј (op. cit.), а може се идентификовати са опозицијом светло–тамно, или светло–топло/тамно–хладно коју успоставља Е. Rosch (Heider) (1971, 447–455). Но, анализом фигуративних употреба ових термина и значења устаљених израза у којима се појављују, на основу грађе коју пружају речници стандардног италијанског и пољског језика, ауторка долази до закључка да дихотомија *квалитативно vs квантитативно* не покрива све употребе термина за ознаку „белог“ и „црног“ у овим језицима и предлаже следећу класификацију: прву групу репрезентују дати термини у квалитативној употреби: „... i sostantivi determinati“ наглашава ауторка „hanno di regola il tratto + CONCRETO“; прототипски примери беле односно црне боје готово да су идентични у свим језицима које ауторка узима у разматрање (за „бело“: ит. *la spuma del mare, la neve fresca, le piume del cigno, il gesso, l'avorio, l'alabastro*, пољ. *śnieg, mleczko, kreda*, сх. *снег, млеко*; за „црно“ прототипски примери су идентични: *угаљ* и *чађ*); другу групу репрезентују дати термини у оној употреби у којој се срећу у низу руских израза типа *черный от загара, руки черные от грязи, лицо черное от горя*. Такви су примери пољ. *czarne drzewa*

odcinaty się na tlie nieba, dziecko czarne jak cyganiatko. Како ауторка подвлачи „si tratta di una sorta di approssimazione qualitativa: la caratteristica cromatica del determinato + CONCRETO si avvicina al prototipo“; трећу групу репрезентују дати термини у „бинарној“ односно „дискретној“ употреби, типа енг. *black/white coffee*, сх. *црна/бела кафа*, ит. *pane bianco/nero*, пољ. *biały/czarny chleb*, рус. *белый/черный хлеб*, сх. *бели/црни хлеб*, ит. *magia bianca/nera*, пољ. *czarna/biała magia*, рус. *черная/белая магия*, сх. *црна/бела магија*); четврта и последња група репрезентована је употребама у којима придеви *бело* и *црно* служе да изразе висок степен интензитета семантичке црте која је већ присутна у самом детерминату (увек апстрактном). Другим речима они увек одговарају прилогу *много* (рус. *черная неблагодарность*, *черное отчаяние*; пољ. *czarna niewdzięczność*, *czarna rozpacz*, *czarna nos*, ит. *ingratitude*, *disperazione nera*; пољ. *biała złość*, *biała gorączka*, *biały dzień*, рус. *белой свет*, сх. *бели свет*).

У функцији интензификатора могу се јавити и други називи за боје који у хијерархији хроматских термина предложеној од стране Берлина и Кеја (ор. cit.) заузимају релативно ниско место (иза термина који означавају белу, црну, црвену, па чак и зелену боју). У таквој употреби може се наћи италијански термин *blu*: *la fifa blu* (cf. фр. *la peur bleue*).

Италијанском придеву *blu* у служби ознаке за ону нијансу плаве боје коју највећи број Италијана доживљава као тамну (cf. израз *cielo blu* у значењу „cielo notturno“), одговара у пољском (и руском) низ различитих термина. О узроцима ове појаве расправља се у поглављу *Nel blu dipinto di blu*. Како се истиче, у овом сегменту хроматског спектра, управо опозиција светло–тамно условљава коегзистенцију различитих термина (који се могу јавити и као конкуренти у рангу базичних термина). Међу пољским терминима субординисаним термину *niebieski* као што су *granatowy*, *lazurowy*, *szafirowy*, *fiolkowy*, *indygo*, *turkusowy*, *kobaltowy*, *sinu*, многе дистинкције, сматра ауторка, засноване су управо на овом критерију; сличан случај налази и у руском *синий* и *голубой*, упркос тежњи извесних руских лингвиста да термину *голубой* доделе статус базичног термина.

У поглављу *Le strane iponimie e sinonimie italiane e polacche* ауторка указује на све тешкоће на које се наилази при покушају да се успоставе тачни хипо- односно хиперонимијски и (евентуално) синонимијски односи међу италијанским терминима *celeste*, *azzurro*, *blu* као десигнатима за различите нијансе плаве боје. На основу анализе коју је ауторка спровела евидентно је да су опозиције на које се наилази у случају ових термина далеко сложеније него у случају пољског

пара *blekitny* и *niebieski* у истој служби; но, с друге стране, ауторка скреће пажњу на чињеницу да се ствари у пољском језику компликују на дијахроном плану: наиме, у 16. веку појављују се конкурентни изрази *modry* (који, према Токарском оп. cit., живи данас још само у поетском регистру и дијалектима), *blawy/blawatny* (одатле термин *blawatek* у савременом пољском) и *granatowy* (израз који има „клизацијну семантику“⁵ с обзиром на то да је његово актуално значење „тамно плаво“ (односно плаво са додатком црног) у субординацији са термином *niebieski*).

На почетку поглавља *I misteri balcanici* ауторка даје преглед резултата истраживања Ивић (оп. cit., 59–86) и Маслове⁶ у вези са питањем историјско-семантичке еволуције српско-хрватских и руских континуаната прасловенских лексема **sinь* и **modrь*, потом се осврће на историјско-семантичку еволуцију пољских еквивалентних израза и уводи нас у наредно поглавље *La storia e la preistoria di plav e di altri suoi corrispondenti slavi* које заједно са претходна три чини једну тематску целину. Будући да се опсервације А. К. у вези са судбином придева *йлав* у српско-хрватском језику као и у другим словенским језицима углавном оснивају на резултатима изнетим у поменутиим студијама Ивић и Маслове, навешћемо само интересантан закључак који ауторка изводи на самом крају овог поглавља: „... чак и у језицима који имају развијену хроматску терминологију такође се могу наћи трагови бинарног *macro-white* и *macro-black* система који су успоставили Берлин и Кеј, и који у целости покрива хроматски спектар. Овај архаични систем, који се изгледа крије испод богатог репертоара базичних хроматских термина на који се наилази у савременим европским језицима, могао би да пружи објашњење за специфичан развој значења и конотација својствених ознакама за плаву боју...“⁷ (стр. 79).

⁵ Израз *semantic shift* јавља се у Landar, Ervin, Horowitz (1960, 368–382).

⁶ А. Маслова, *Голубой-синий в русском языке и йлав/модар в сербском. Сходства и различия (К проблеме цветообозначений)*. Реферат прочитан на скупу I Славистические чтения памяти проф. П. А. Димитрева и Т. И. Сафронова, Петроград 12–14. 09. 1999; резиме реферата штампан је у материјалима са скупа, Санкт-Петербурский Государственный Университет, 47–49.

⁷ „... anche nelle lingue dotate di una terminologia cromatica sviluppata si ritrova tracce residuali del sistema binario del MACRO-WHITE e del MACRO-BLACK di BERLIN e KAY, che coprivano lo spettro cromatico nella sua integrità. Tale sistema arcaico, che sembra celarsi sotto il ricco repertorio dei cromonimi di base di cui dispongono le moderne lingue europee, potrebbe dare una spiegazione delle particolarità della evoluzione semantica e connotativa delle denominazioni del BLEU ...“

Како је већ више пута наглашавано у претходним поглављима ове књиге, опозиција два хроматска термина може се заснивати како на месту датих боја у хроматском спектру (скала тоналитета), тако и на квантитету светлине (скала интензитета). На језичком нивоу, степену интензитета одговарају два адверба — *светло* и *тамно*. У поглављу *Colori intrinsecamente chiari e scuri* ауторка указује на тенденције које се очитују у различитим језицима у погледу употребе ових адверба уз различите базичне или периферне (специфичне) хроматске термине: у италијанском језику адверби *chiaro* и *scuro* (*cupo*) не могу стајати уз термине *bianco* и *nero*. Када се ради о терминима *rosso* и *giallo* уочавају се извесне асиметрије: *rosso scuro* (*cupo*) звучи сасвим природно; но, с друге стране, прилог *chiaro* уступа место прилогу *brillante*. Исто тако у опозицији према *giallo chiaro* чешће стоји *giallo saturo*. У пољском језику адверби *jasno/ciemno* комбинују се лако са свим хроматским терминима који се налазе при дну скале базичних термина; изузетке представљају термини *pomarańczowy* и *różowy* уз које најчешће стоје *jaskrawy/zgaszony*, *przybrudzony*. Ауторка запажа да термини који означавају боје које се перцепирају као светле имају тенденцију да се комбинују са адвербима *chiaro* односно *jasno* и *vice versa* — уз ознаку боје која се перцепира као тамна могу се наћи адверби *scuro* (*cupo*) односно *ciemno*. Да се ради само о тенденцијама а не о апсолутном правилу, истиче ауторка, потврђује руско *светло-синий* (па чак и *темно-голубой* у случају када означава боју људских очију).

Употреба ових адверба уз специфичне хроматске термине сложеније је природе. Треба скренути пажњу да се ауторка при разматрању овог проблема ограничава само на пољске изразе⁸: постоји низ периферних хроматских термина типа *seledynowy*, *perłowy*, *rezedowy*, *groszkowy*, *gołęby*, *gołąbkowy*, *liliowy* који већ у свом значењу садрже карактеристику *jasno/bledo* и стога не улазе у комбинације са прилогом *cimeno*. Периферни термини типа *śnieżny*, *mleczny*, *alabastrowy*, *srebrny*, *kremowy*, *śmietankowy*, *siwy*, затим *atramentowy*, *antracytowy*, *kary*, *mahoniowy* који стоје у синонимијском односу са ознакама за белу и црну боју, не могу се комбиновати са прилозима *jasno/ciemno*. Ови прилози ретко стоје уз термине који чувају семантичку везу са

⁸ Како се наглашава, разлог за то лежи у чињеници да је само за пољски језик израђена богата листа хроматских термина која, шта више, не садржи само хроматске термине *per definitionem*, већ и оне који у извесним контекстима могу да се јаве као десигнати одређених хроматских ентитета (типа *glicynia* или *gołębi*, *biskupi*); осим тога, запажања која се тичу овог проблема могу се заснивати искључиво на компетенцији говорног представника датог језика.

„објектом-моделом“, типа *brzoskwianiowy, buraczkowy, cielisty, korallowy, malachitowy, oliwkowy*. „... приближавање објекту/материји моделу“ објашњава ауторка „не среће се само код термина који означавају боје позициониране у спектру, већ и код оних који означавају интензитет и засићеност дате боје, што још више отежава употребу модификатора који стоје у корелацији са овим критеријима“⁹ (стр. 84). Да се и овде ради више о тенденцији а не о правилу, ауторка потврђује примерима *ciemnozłoty* и *jasnozłoty*. За највећи број специфичних термина, попут оних који се користе за ознаку боје коњске длаке типа *gniady, bułany, cisawy, jabłkowity* искључена је могућност комбиновања са датим прилозима. Разлози за то не могу бити у вези са некаквим концептуалним фактором, будући да се термини као *bułany* или *jabłkowity* могу односити на читав низ нијанси више или мање светлих или тамних; стога ауторка закључује: „Пре би се могло рећи да се један специфичан хроматски низ не перципира само као континуум нијанси и градација, већ и као скуп дискретних јединица, слично као у случају *vino bianco — rosato — rosso — nero* (али не и *grigio* или *giallo*, бар не у италијанском) или *caffè bianco* о *nero*, али не и *marrone* итд.“¹⁰ (стр. 85).

Посебно интересантно је поглавље *Cromonimi specifici*. А. К. дели специфичне хроматске термине односно термине подложне семантичким рестрикцијама у две дистинктивне групе: а. хроматски термини специфични по својој суштини и б. хроматски термини специфични по контексту у коме се јављају. Према ауторки, првој групи припада низ придева у улози колористичких детерминатора а. људских и б. животињских бића. Да дистинкције између ових подгрупа нису увек довољно јасне, те да варирају од језика до језика, ауторка доказује на примеру пољског *blond* које се јавља само у улози колористичке одредбе људског бића, док у италијанском *i cavalli biondi* звучи сасвим легитимно. Пољским придевима *oliwkowy, rumiany, ryży, śniady, smagły, ziemisty, mahoniowy*¹¹ ауторка додељује место у првој подгрупи. Сви поменути придеви, како се истиче, избегавају степеновање по интензитету; свако кршење семантичке рестрикције ових

⁹ „... l'avvicinamento all'oggetto/materiale modello avviene non soltanto in termini di posizione nello spettro, ma anche in quello di intensità e saturazione, rendendo pertanto più difficile l'apparizione dei modificatori relativi a tali criteri.“

¹⁰ „Si dica piuttosto che una gamma cromatica specifica viene recepita non tanto come un continuum di sfumature e gradazioni, bensì come un insieme di unità discrete, analogo al caso del *vino bianco — rosato — rosso — nero* (ma, almeno in italiano, non *grigio* o *giallo*), o del *caffè bianco* o *nero*, ma non *marrone* ecc.“

¹¹ Другачије о овом придеву Tokarski (op. cit., 200).

придева уступа место метафоричким изразима типа пољ. *plowe kłosu zbóz, płowy paisiek, ryże pola, rude liscie, ruda glina*, ит. *la terra bruna*. У другу подгрупу А. К. смешта низ пољских термина који детерминишу боју коњске длаке.

Што се тиче термина специфичних по контексту у ком се јављају, ауторка и међу њима прави двоструке дистинкције; с једне стране „на основу творбених карактеристика хроматског термина: прост, на синхроној равни семантички немотивисан, или лексички повезан са објектом, још чешће, са материјом-моделом и, с друге стране, на основу семантичких црта детермината (селективне рестрикције хроматског термина)¹² (стр. 91). Да семантичка мотивисаност термина на синхроној равни не мора нужно да одређује његов специфични карактер, тврди ауторка, показују придеви *perłowy, butszynowy, stalowy, złoty* или *srebrny* без назначене семантичке рестрикције. Ауторка такође сматра да оно што најчешће скрива специфичности многих термина у овом низу, јесте њихов полисемички карактер: поред тога што стоје у вези са бојом типичном за дати модел, они често фунгирају као придеви који стоје у вези са материјом, са семантичком рестрикцијом потпуно другачијом (ограниченом на артефакте): нпр. *piwne oczy vs piwna zupa, piwny szampon*, али не и *piwny sweter* или *piwne szkło*. Исти случај ауторка налази у ит. *capelli castani vs occhi castani/marrone* и *vestiti marrone*.

При крају поглавља ауторка се осврће и на специфичну употребу општих термина у служби ознаке животињског крзна; ту пре свега мисли на боју лисичијег крзна: у пољском *лисица* може да буде *rudy, biały, czarny*, као и *srebrny, platynowy, niebieski*, при чему, како се истиче, последња три придева, када се нађу у овој комбинацији, губе своје уобичајено хроматско значење и показују различите нијансе односно различит степен светлине сиве боје.

За поглавље *O l'Omega, rayon violet de Ses Yeux!* може се рећи да представља кратку илустрацију онога што је о специфичним хроматским терминима речено у претходном поглављу, и то на конкретном примеру употребе пољских придева *fioletowy/fiolkowy* и италијанских *violetto/viola*.

У поглављу *Cromonimi imparentati* А. К. се суочава са проблемом „сродних“ хроматских термина; ради се, заправо, о ознакама за

¹² „in base al carattere morfologico del cromonimo: semplice, non motivato sincronicamente, oppure legato lessicalmente a un oggetto o, più spesso, ad una materia-modello e, d'altra parte, in base ai tratti semantici del determinato (le restrizioni selettive del cromonimo).“

боје чија се „сродност“ оснива на близини места која заузимају у хроматском спектру (скали тоналитета): „... таква блискост или сродство може да омогући формирање сложеница које означавају интермедијалне нијансе а не приближавање двеју боја“¹³ (стр. 104). Као примери таквих сложеница у пољском, наводе се *zielononiebieski vs żółtoniebieski*¹⁴.

А. К. узима у разматрање пољске и руске ознаке различитих варијанти сиве боје сродне са оним које означавају плаву боју: спрам италијанског *grigio* у оба словенска језика постоји низ термина: пољ. *szary, siny, siwy*, рус. *серый, синий, сизый, сивый, седой*. Пар *siny/cиний*, истиче ауторка, карактеришу дивергентна значења: руски термин има статус базичног термина за разлику од пољског *siny* у чије је значење, поред осталог, укључена и конотација негативног, претећег, болесног. Ауторка запажа да овакве конотације нису стране ни руском *синий* када детерминише боју људске коже, нпр. *синие от холода руки = посиневшие руки*; но, подвлачи се такође да пољском *siny* одговара у руском *сизый нос*, као и то да се руско *сизый* приближава својим значењем „темно-серый с синеватым оттенком“ пољском *siny*.

Још већа дивергенција у значењу, примећује ауторка, очитује се у пару *siwy/сивый*: значење ових термина подудара се само онда када детерминишу боју коњске длаке; у случају када се пољском *siwy* јави као ознака за боју људске косе одговара му руско *седой*.

Пар *szary/серый* ауторка налази као хиперониме и наглашава да се изрази у којим се ови термини јављају само делимично подударају: пољ. *szare komórki* еквивалентно је рус. *серое вещество*, али пољ. *szare płótno* одговара рус. *небеленое полотно*. „Зачуђујуће одсуство изоморфизма између ова два језика“ закључује ауторка „изгледа да се односи не само на сегментацију фрагмента хроматског поља, према критеријима светлине или засићености, него и на различите синтагматске комбинације у које улазе термини који га чине“¹⁵ (стр. 107).

¹³ „... tale affinità o parentela potrebbe essere ricondotta alla possibilità di formare dei composti che indicano sfumature intermedie, e non l'accostamento dei due colori.“

¹⁴ Овакав тип конструкције у француском језику предмет је анализе Францускиње Meunier (1978, 167–179). Она је саставила листу имена за боје која, уз један хроматски термин имају улогу „индикатора“, а уз други — улогу „спецификатора“, типа *bleu ciel, gris perle, noir ébène, rose bonbon*. Највећи део спецификатора је конституисан од секундарних (периферних) хроматских термина, док сви индикатори учествују у базичној листи термина. У случају комбинације два базична термина, редослед је реверзибилан, типа *rogue rose / rose rouge*, док комбинације два секундарна термина нису могуће, типа *couleur apricot pêche, suie antracite*. Исто правило, примећује А. К., важи и у италијанском: *verdeazzurro* је сасвим легитимно за разлику од *rossoverde*.

Постоје придеви који поред хроматског значења садрже и друге семантичке компоненте. То је случај са пољским *siwy* и руским *седой* у чији семантички садржај улази компонента „у вези са старином“, која се за пољско *siwy*, према А. К., смешта само на ниво конотације.

Конотативна значења појединих хроматских термина разматрају се у другом делу овог поглавља као и у наредном — *Denotazioni o connotazioni? Colori "belli" e "brutti"* — додуше не толико исцрпно, будући да би упуштање у системску аргументацију значило ући с једне стране у поље стилистике, а с друге — у широку проблематику културолошке, религиозне и обичајне симбологије, што би свакако превазилазило задане оквире ауторкиних истраживања.

Проблему семантичког односа деривираних хроматских термина (*forme alterate*) према мотивним речима посвећено је поглавље *Qualche accento morfologico*. Ауторка запажа да низу пољских хроматских термина изведених суфиксом *-awy* (типа *białawy, bladawy, błękitnawy, burawy, czarniawy, czerwony, krwistordzawy, rdzawy, modrawy, niebieskawy, różowawy, rudawy, ryżawy, smagławy, sinawy, szarawy, zielonawy, zielonkawy, złotawordzawy, złotawy, złotordzawy, żółtawy, brązowawy, ciemnawy, srebrnawy, brunatnawy, smagławy*) само делимично одговарају француски и италијански придеви на *-âtre* односно *-astro* у служби ознаке за боју. Meunier (op. cit., 170) дефинише придеве на *-âtre* као „traditionnellement notés comme péjoratifs“. А. К. скреће пажњу да у пољском пејоративно значење могу имати само придеви на *-awy* који не детерминишу одређену појаву по боји. С друге стране, истиче се да су у пољском комбинације типа *sweter ładnego niebieskawego, zielonkawego, czerwonego koloru* сасвим регуларне, док су у италијанском конструкције типа *il bel colore buastro, rossastro, verdaastro* противуречне. Другим речима, може се закључити да италијански термини који означавају боје „intrinsecamente belli“ не узимају суфикс *-astro*. Према Бонку пољски придеви изведени суфиксом *-awy* означавају интензитет карактеристике садржане у основи (Ваќ 1987, 235); исти аутор сматра такође да форманти *-awy, -owa-ty, n-owaty* стоје у синонимијском односу. А. К. примећује међутим да Бонк превиђа чињеницу да деривациона основа на коју долазе суфикси *-owa-ty, n-owaty* садржи „un tratto di valutazione negativa“, нпр. *glupkowaty, drunowaty*... Са пољским дериватима на *-awy* ауторка пореди српско-хрватске хроматске термине на *-касић/*

¹⁵ „... la sorprendente mancanza d'isomorfismo tra le due lingue sembra riguardare non tanto la segmentazione del frammento del campo cromatico, secondo criteri di luminosità o saturazione, bensì la diversa combinabilità sintagmatica dei termini che lo compongono.“

-часѝ, типа беличасѝ, модрикасѝ, ѿлавкасѝ, жућкасѝ, зеленкасѝ истичући да и ови суфикси, осим у случајевима када се јављају у функцији транспозиционих суфикса, „изражавају само приближавање својству израженом придевом у основи, без икакве негативне нијансе“¹⁶ (стр. 133).

У завршном поглављу ове књиге А. К. се бави творбено-семантичком анализом глагола изведених од хроматских термина. Оно што А. К. у првом реду занима јесте семантика глаголског аспекта ових глагола, а то је још једно од многих питања које је ауторка покренула у овој књизи, а која су до данас била недовољно или уопште нису била предмет изучавања.

Уосталом, вредност ове књиге у великој мери лежи управо у овој чињеници. Осим тога, треба нагласити да је, чак и у случајевима када се ради о проблемима који су више пута били предмет научних расправа, А. К. успела да уочи извесне појединости које су измицале дужној пажњи истраживача, а које могу бити од великог значаја за решавање многих енигми с којима је скопчан феномен боја у језичком концепту. С тог разлога књига *Le storie colorate* свакако представља вредно и занимљиво штиво за све који се баве овом проблематиком.

ЛИТЕРАТУРА

- Бак (1987)** — P. Bąk, *Gramatyka języka polskiego*, Warszawa.
- Grossmann (1998)** — M. Grossmann, *Colori e lessico: Studi sulla struttura semantica degli aggettivi di colore in catalano, castigliano, italiano, romeno, latino ed ungherese*, Tübingen, Gunter Narr Verlag.
- Ivić (1995)** — M. Ivić, *O zelenom konju. Novi lingvistički ogledi*, Beograd.
- Landar, Ervin, Horowitz (1960)** — H. Landar, S. Ervin, A. Horowitz, Navaho color categories, *Language* XXXVI (3), 368–382.
- Mervis, Catlin, Rosch (1975)** — C. B. Mervis, J. Catlin, E. Rosch, Development of structure of color categories, *Developmental Psychology* 11, 54–60.
- Meunier (1978)** — A. Meunier, La couleur et ses terms en français, *Voir et nommer les couleurs*, Nanterre, Labethno, 167–179.
- Rosch (Heider) (1971)** — E. Rosch (Heider), “Focal” color areas and development of color names, *Developmental Psychology* 4, 447–455.
- Rosch (Heider) (1972)** — E. Rosch (Heider), Universals in color naming and memory, *Journal of Experimental Psychology* 94, 10–20.
- Tokarski (1995)** — R. Tokarski, *Semantyka barw we współczesnej polszczyźnie*. Lublin.
- Wald (1978)** — P. Wald, Clôtture sémantique, universaux et terminologie de couleurs, *Voire et nommer les couleurs*, Nanterre, 121–138.

¹⁶ „esprimono soltanto l’approssimazione rispetto alla qualità espressa dall’aggettivo di base, senza alcuna sfumatura negativa.“

Wierzbicka (1996) – A. Wierzbicka, The Meaning of Colour Terms and the Universals of Seeing, *Semantics. Primes and Universals*, Oxford University Press, 287–334.

Wyler (1992) – S. Wyler, *Colour and Language. Colour Terms in English*, Tübingen, Gunter Narr Verlag.

Београд

Maja P. Ђокић